

the type of profession (entrepreneurs, education workers, psychologists of various spheres of activity, law enforcement officials, social workers, health care workers, etc.), ownership (public, private). It has been determined that professional burnout of entrepreneurs arises under the influence of microlevel and mezzanine factors; education workers are determinants of three main groups of factors: social and economic; social and psychological; individual and psychological. Psychologists working in different fields have similar tendencies: determinants are social and demographic, internships, personal, attitudes to work and their own I factors. In investigators, professional burnout is driven by external and internal factors. Psychological prerequisites for the professional activity of coaches that determine the occurrence of emotional tension include external and internal stress factors. The level of professional burnout in the personnel of the Operational Rescue Service of the SSES of Ukraine is related to personal characteristics, organizational, professional and social and demographic characteristics. The reasons for the development of emotional burnout in the professional activity of doctors are the interaction of personal and situational factors. Among the risk factors or potential drivers of professional burnout are personal, status-role and corporate (professional-organizational). The results of the analysis can be the basis for the development of preventive measures to tip off professional burnout in employees of different organizations.

Key words: occupational burnout, psychology of labor, factors, socio-economic; social-psychological and individual-psychological factors.

УДК 159.947.24:378.011.3-051:34(045)

DOI 10.31339/2413-3329-2019-2(10)/2-111-115

Штифурак Віра Євгенівна,

доктор педагогічних наук, професор,

Вінницький торговельно-економічний інститут

Київського національного торговельно-економічного університету, м. Вінниця

ПСИХОЛОГІЧНІ ДЕТЕРМІНАНТИ ЗДОРОВ'Я В СИСТЕМІ ЦІННІСНИХ ПРІОРИТЕТІВ МАЙБУТНІХ ЮРИСТІВ

Суперечність процесу формування здоров'язбережувальних пріоритетів майбутніх юристів виявляється в тому, що аргументовано доведені соціокультурні настанови мають здійснюватись у соціальній практиці через культивування здорового способу життя в онтогенетичному розвитку окремого індивіда. А, як засвідчує практика, у процесі професійного становлення майбутніх фахівців має місце своєрідний когнітивно-поведінковий дисонанс, коли достатня поінформованість не узгоджується із високим рівнем активності щодо оволодіння навичками здорового способу життя. Майбутнім юристам було запропоновано прорангувати за рівнем негативного впливу на життєдіяльність факторів ризику для здоров'я; досліджено об'єктивні та суб'єктивні чинники впливу на стиль і спосіб життя; виявлено ціннісні пріоритети та місце з – поміж них здоров'язбережувальних. На підставі узагальнення одержаних даних визначені показники готовності майбутніх юристів до утвердження принципів здорової життєдіяльності. У підсумку описано характерологічні прояви майбутніх юристів, яким властиві досконалий, достатній, базовий та початковий рівень сформованості принципів власної здорової життєдіяльності. Одержані результати проведених досліджень підтверджують необхідність переорієнтування просвітницького процесу від інформативно - освітнього до дискусійно - діяльного.

Ключові слова: майбутні юристи, здорова життєдіяльність, психологія здоров'я, ціннісні пріоритети, об'єктивні та суб'єктивні чинники здоров'я, мотиви здорової життєдіяльності, професійні домагання, стратегія життя.

Постановка проблеми. Практика освоєння конструктивної взаємодії з новою соціальною дійсністю передбачає процес особистісної самореалізації через обумовлення ціннісної детермінації, що стає одним із напрямів суспільного оновлення. Успішність її розв'язання залежить від сформованих настанов, які є регулятором соціального поведіння. Індивідуальна система ціннісних пріоритетів, яка формується в умовах різноспрямованих устремлень, може породжувати суперечність між свідомістю та практичною поведінкою. Сукупність цінностей різноманітна, але з – поміж усіх в умовах інтенсивного особистісно – професійного становлення студентської молоді має відігравати зорієнтованість на здорову життєдіяльність, що вклучає вагому складову – психологічне здоров'я.

Система особистісних домагань є початковим моментом активності майбутніх фахівців на шляху досягнень і самореалізації, що обґрунтовує актуальність вивчення в контексті життєвої стратегії та професійних перспектив. У цьому сенсі суб'єктивний підхід може розцінюватись як раціональний щодо обґрунтування особливостей діяльності майбутніх юристів. Науково – практичні зусилля при цьому спрямовуватимуться на аналіз світоглядної визначеності життєвих пріоритетів, рівень соціальної активності, індивідуальну усвідомленість значущості емоційного реагування на професійні ситуації. Сучасні соціальні умови активізують ті психологічні механізми професійного самовизначення майбутніх юристів, які зумовлені внутрішньою потребою бути конкурентноздатним на ринку праці. А, отже, значення способу життєдіяльності є вкрай вагомим чинником професійно – особистісного розвитку, що не завжди повною мірою визнається майбутніми фахівцями, в тому числі і юридичної галузі.

Аналіз актуальних досліджень і публікацій. Вивчення специфіки професійної діяльності юристів обумовлене великим

соціальним запитом щодо її результативності та привабливою іміджевою складовою у разі фахової досконалості. Сучасні дослідження орієнтовані на виокремлення специфіки юридичної діяльності. Так, зокрема, стверджується надзвичайне різноманіття завдань, які доводиться виконувати фахівцям юридичної сфери. Нова справа для слідчого, прокурора, судді, адвоката є своєрідним завданням, і, чим менше шаблонів використовується при її розв'язанні, тим більша ймовірність встановлення істини. Таким чином, професія юриста вимагає нестандартності та креативного підходу у вирішенні професійних завдань. Окрім сказаного, уся юридична діяльність регулюється правом і тому у процесі планування професійних дій юрист подумки зіставляє їх із нормами законодавства, що вимагає точності, глибини та осмисленості зроблених узагальнень та висновків. Варто підкреслити інтенсивне спілкування в умовах правового регулювання, що характеризує комунікативний аспект професійної діяльності юриста, а організаційна складова стосується як власної діяльності, так і взаємодії з іншими суб'єктами, на що вказує В. Васильєв [5; с.137].

Виконання юристами професійних обов'язків відбувається у напружених, екстремальних, стресогенних умовах, оскільки від фахівців даної галузі вимагається підвищена відповідальність за прийняття рішень в умовах дефіциту часу, що робить фактично неможливою здатність точно прогнозувати об'єктивні обставини діяльності, зважаючи на правову регламентацію термінів виконання юридичних заходів. Подібні об'єктивні умови активізують вплив особливо сильних подразників та домінування у зв'язку із цим негативних емоцій. Таким чином, юридична діяльність окрім ознак соціономічної професії має і ті, що визначаються взаємодією у системі «людина–право». Психологічна складова даної особливості зводиться до стану підвищеної відповідальності, що може породжувати надмірне застосування владних повноважень,

або ж нерішучість, сумніви, побоювання у процесі прийняття рішень; наявність елементів психологічного ризику, оскільки діяльність відбувається і у конфліктних ситуаціях; високі вимоги до пізнавальних та комунікативних умінь і навичок юриста, що будуть реалізовуватись на відповідному емоційно – вольовому рівні. Тому надмірне емоційне навантаження позначатиметься на продуктивності діяльності та ефективності професійних дій.

Характерною особливістю когнітивної діяльності юристів є те, що об'єктами пізнання є динамічні події соціальної дійсності через що унеможливується шаблонність, стереотипність, визначена наперед імовірність очікуваного результату. Інформативна складова професійної діяльності, яка підтверджена попереднім досвідом, вимагає креативного підходу до її використання. В іншому випадку вона може не мати фахової значущості, або ж бути шкідливою. Варто зважати на суспільний резонанс не лише оприлюдненого результату професійних зусиль юриста, а й публічність юридичного процесу, що стає у сучасних суспільних реаліях не завжди оправданою практикою. У зв'язку із сказаним у професійній діяльності юристів особливої ваги набуває процес взаємодії з іншими суб'єктами, як по вертикалі, так і по горизонталі службової ієрархії. Тому баланс інтеріоризації – екстеріоризації розцінюється не лише як психологічна умова успішної професійної діяльності, а і як професійно значуща якість.

Слушним є висновок Г. Одинцової про те, що у психологічну схему системи професійної діяльності юристів включені такі функціональні блоки: мотиви та цілі професійної діяльності; програма діяльності, інформаційні основи; підсистема прийняття рішень та підсистема професійно значущих якостей. Тому для ефективного виконання професійних обов'язків для юриста важливим є виявлення та дотримання раціональних співвідношень між вимогами, які надають закон і свобода вибору, та наявність творчого, індивідуального підходу до реалізації завдань юридичної практики [11; с. 32].

Зважаючи на необхідність підвищення якості юридичної освіти, маємо забезпечувати у здобувачів правничої освіти формування загальних і спеціальних компетентностей. Серед загальних компетентностей, які охоплюють сприйняття світоглядних та морально-етичних цінностей, широку соціально-гуманітарну ерудованість і усвідомлення мультикультурного розмаїття сучасного життя необхідно виокремити такі як: вміння грамотно і точно формулювати та висловлювати свої позиції, належним чином їх обґрунтовувати; вміння працювати самостійно, працювати у команді колеґ за фахом, а також із залученням експертів з інших галузей знань; здатність приймати неупереджені і мотивовані рішення; здатність визначати інтереси і мотиви поведінки інших осіб; вміння примирювати сторони з протилежними інтересами [7]. Усе перераховане потребуватиме розміреної інтелектуальної здатності та високої стресостійкості, що лежатиме в основі моделювання і практичної реалізації професійних ситуацій. Ігнорування подібними особливостями призводитиме до непомірних психологічних перевантажень. А вимоги до професійної придатності фахівців даної галузі непомірно зростають.

За результатами дослідження, проведеного в межах проекту «Залучення громадськості до формування рамки кваліфікацій правничої професії» було встановлено, що половина опитаних роботодавців визнали необхідними для вивчення студентами юридичного вищого навчального закладу таких предметів, як: «Юридичний аналіз/підготовка юридичних висновків», «Професійна етика», «Основи комунікації», «Основи самоорганізації, планування та керування часом», «Робота в команді», «Правничий аналіз». Зроблений вибір аргументували потребами ринку праці та конкурентоспроможністю майбутніх юристів [2; с.7].

Таким чином, можна констатувати особливу професійну значущість готовності юристів діяти адекватно в умовах підвищеної стресогенності. У сукупності їх реалізація відбувається як безперервна взаємодія внутрішніх якостей і властивостей фахівця

юридичної сфери та зовнішніх вимог професійної діяльності, що має циклічний характер і базується на усвідомленні відповідності між об'єктивними обставинами та індивідуальними можливостями. Вагомої значущості при цьому набуває стиль і спосіб життєдіяльності, що охоплює сферу професійного та особистого буття.

Теоретичне обґрунтування способу життя дає змогу виокремити особистісні рівні конкретного соціокультурного втілення. Саме тому процес формування здорового способу життя включає науково обґрунтовану систему поглядів, організаційно-методичні заходи та індивідуальні тактики їх практичного втілення. Такий підхід подано у працях В. Бобрицької, І. Брехмана, Д. Венедиктова, І. Смирнова, Є. Чазова, Г. Царегородцева та інших. Варто вказати, що аналіз поняття «психологія здоров'я», як зорієнтованість на трансперсональну категорію, здійснювали В. Ананьєв, О. Двіжона, О. Корнієнко, І. Коцан, Г. Ложкін, С. Максименко, Г. Никифоров, В. Носков, М. Тимофієва та інші. Визначальна позиція дослідників полягає у тому, що основне призначення психології здоров'я – забезпечити психологічний супровід і сприяння якості життя людини упродовж усього життєвого шляху, при цьому підкреслено значущість способу життя у загальній структурі ціннісних пріоритетів.

Ідея пріоритету цінності здоров'я у світоглядній структурі особистості та вивчення діалектичного співвідношення соціальної реальності та індивідуальних стратегій поведінки є науковим підґрунтям втілення принципів здорової життєдіяльності у студентському середовищі (В. Бобрицька, Г. Борисов, С. Горчак, Ю. Лисицин, О. Пилипенко, В. Оржеховська, В. Штифурак та інші). Доведено, що аналіз рівнів структурної організації суб'єктом способу життя включає спрямовані і стихійні впливи, під дією яких відбувається саморозкриття індивідуальних якостей особистості. Тому смисловажливим є твердження про те, що спосіб життя є своєрідним засобом сомореалізації людини, як це зазначає С. Горчак. Правомірно В. Оржеховською вводиться поняття «культура здоров'я», що включає не тільки певну систему знань про здоров'я, а й відповідну поведінку щодо його збереження і зміцнення [12; с. 210-211]. Отже, побудова цілісної моделі здорової особистості розцінюється як показник, що характеризує особистісне становлення в об'єктивованому вимірі стихійного та цілеспрямованого впливу соціальних факторів і орієнтує майбутніх юристів на реалізацію професійних перспектив, досягнення яких можлива за умови укріплення психічного здоров'я.

Значний внесок у розкриття сутності цінностей як філософської, психологічної та соціально – психологічної категорії зробив І. Бех, який стверджує, що функції ціннісної системи людини можна правильно зрозуміти, якщо уникнути в процесі її дослідження споглядального тлумачення людської свідомості й утверджувати активне ставлення людини до навколишньої дійсності [3; с.9]. Наша позиція базується на твердженні про те, що «соціалізація як динамічний, багатфакторний процес набуває особливого значення та специфічних виявів у нестандартній ситуації, що дає змогу виявити внутрішні параметри, які характеризують активність суб'єкта і ту конфігурацію сил, що діє всередині нього» [14; с.20]. У такий спосіб зроблена спроба поєднати, гармонізувати соціоцентровані та людиноцентровані підходи у поясненні процесу соціального становлення, що у багатьох сучасних дослідженнях набуває значення «соціальності» як особистісної якості, яка акумулює загальну поінформованість та сформований соціальний досвід. Можна стверджувати, що соціальне становлення – це не звичне пристосування до умов соціуму, а активна діяльність, яка внутрішньо мотивована відповідно до особистісних пріоритетів і стимулюється системою особистісних цінностей.

Коли рівень пізнавальних можливостей особистості недостатній, тоді система цінностей формується як конгломерат розрізнених шаблонів і стереотипів, то й способи поведінки у певних проблемних ситуаціях можуть бути не адекватними до них [10; с.3]. Так можуть виникати різного роду когнітивні викривлення,

які проявлятимуться як егоцентричне упередження, припущення найгіршого, обвинувачення в можливих негараздах інших та мінімізація шкоди асоціальної поведінки [6; с. 16]. Повною мірою така позиція може стосуватись і оцінювання значущості, або ж незначущості пріоритетів здорової життєдіяльності і як наслідок – не спроможність пов'язувати можливості досягнення професійних перспектив із способом власного життя.

Життєві домагання розглядаються як комплекс вимог, очікувань, бажань, надій особистості щодо власного життя та майбутнього, що забезпечувало б стійку самоповагу та визнання інших. У дослідженнях К. Абульханової-Славської зазначається, що домагання – більш узагальнений механізм особистості, ніж її мотиви, оскільки домагання виражають ціннісну характеристику і самого суб'єкта, і його життя, відповідають його сенсові [1; с.58]. Сутність професійних домагань вміщує соціально задані компоненти та їхнє індивідуальне переосмислення, що трансформується в життєві наміри, конкретні цілі та пошук способів їхньої реалізації.

Суперечність виявляється у тому, що аргументовано доведені соціокультурні настанови мають здійснюватись через утвердження здорової життєдіяльності в онтогенетичному розвитку кожного індивіда. А як засвідчує практика, у професійному становленні майбутніх фахівців, має місце своєрідний когнітивно-поведінковий дисонанс, коли достатня поінформованість не узгоджується із аналогічним рівнем активності з наміром упроваджувати визначені принципи і робити їх власними пріоритетами. При цьому спосіб життєдіяльності розцінюється як показник, що характеризує особистісне становлення в об'єктивному вимірі стихійного і цілеспрямованого впливу соціальних факторів з урахуванням кризи ратифікації та дії механізмів когерентності (Г. Нікіфоров).

Науковий аналіз проблеми психологічного здоров'я у контексті ціннісних пріоритетів особистості показує, що даний феномен можна визначити як таке функціонування психіки індивіда, яке забезпечує його гармонійну взаємодію з навколишнім світом, зорема: продуктивність професійної діяльності, адаптивність поведінки, здійснення особистісного розвитку, досягнення життєвих перспектив. Тому можна погодитись із думкою дослідників про те, що важливою складовою психологічного здоров'я особистості є наявність сенсу життя (І. Дубровіна, А. Маслоу, В. Франкл); а його критерієм постає ефективна міжособистісна комунікація (А. Адлер, Б. Братусь, Е. Фромм) [9]. Інформативна обізнаність щодо факторів психічного здоров'я; корекція індивідуального розвитку відповідно цього; дослідження психологічних механізмів стресостійкості, зважаючи на об'єктивні параметри професійної діяльності, це і є у підсумку - психологічне забезпечення професійного здоров'я та довголіття [8; с.27].

Мета статті: обґрунтування особливостей сприймання майбутніми юристами феномену «здорова життєдіяльність» та «психологічне здоров'я»; виявлення та систематизація найтипівіших мотивів та показників рівнів сформованості принципів здорової життєдіяльності; узагальнення результатів проведених експериментальних досліджень.

Результати дослідження. Власна активність у дотриманні принципів здорової життєдіяльності є вирішальним фактором індивідуальної тактики поведінки, що буде підсилуватись загальним соціальним схваленням або ж ні (Е. Вайнер, Л. Татарникова, В. Запорожченко) тим більше, що у студентському середовищі особливо важливою є вікова потреба у визнанні, прийнятті, підтримці найближчим оточенням.

З метою виявлення загальної тенденції сприймання майбутніми юристами принципів здорової життєдіяльності та готовності набувати навичок забезпечення психологічного благополуччя нами були здійснені діагностичні процедури, спрямовані на з'ясування інформаційної обізнаності та мотиваційної налаштованості. Діагностування проводилось на базі Вінницького торговельно – економічного інституту КНТЕУ упродовж 2018 – 2019 навчального року. До складу

експериментальних груп входили здобувачі вищої освіти другого, третього та четвертого курсів спеціальності «право», всього – 238 чол. На першому етапі дослідження майбутнім юристам було запропоновано прорангувати за рівнем негативного впливу на життєдіяльність факторів ризику для здоров'я. Одержані результати були такими: 25,7% вказали на психологічний дискомфорт; 20,8% - на знижену фізичну активність; різні форми узалежненої поведінки відзначили 19,5% та наявність хронічних захворювань 13,5%; розбалансоване харчування вважають фактором ризику 12,3% а надмірну вагу – 5,3%; трудоголізм відповідно - 2,4%.

Бажання внести корективи у власний спосіб життя виявили 74,5% опитаних. У першу чергу це стосувалось вироблення навичок саморегуляції, бажання побутиш шкідливих звичок, збільшення рухової активності та загартування. Турботу з приводу власного здоров'я задекларували 17,4% майбутніх юристів; інколи про це задумуються – 17,3% і лише тоді, коли хворіють - 65,3%.

Використання анкети Б. Басова для визначення спрямованості особистості (на себе, на спілкування, на діяння), методики М. Рокіча для виявлення ціннісних пріоритетів та опитувальника К. Спілбергера, що інформує про рівень ситуативної та особистісної тривожності, дало змогу з'ясувати наявність об'єктивних факторів, які можуть перешкоджати утвердженню принципів здорової життєдіяльності майбутніх юристів. За нашими даними особистісна спрямованість виявлена у 45,7% опитаних, спрямованість на спілкування – у 45,3%, на діяння – у 9,0%. Отже, переважає внутрішня тенденція до суперництва, владності, пошуку незаконструктивних способів вирішення утруднених ситуацій, залежність від думки інших, емоційна прив'язаність за неможливості домінування, що у сукупності не гарантує психологічного комфорту.

Кількісний аналіз за методикою М. Рокіча показав, що цінності фізичної групи (здоров'я, активно-діяльне життя, продуктивна професійна зайнятість) значно домінують над іншими. Виявлена тенденція підтверджена у 46,7% опитаних. Водночас, підвищена тривожність у 68,1% є дестабілізуючим чинником, оскільки вказує на внутрішній дискомфорт на фоні очікування несприятливого розвитку подій. З метою виявлення суб'єктивних чинників, що вказують на значущість здорової життєдіяльності, було використано опитувальник «Моє ставлення до принципів здорового способу життя» [14; с. 531], інтерв'ю, самозвіти, що дало можливість систематизувати мотиви утвердження здорової життєдіяльності майбутніх юристів. Такими виявлені: професійно-мотивоване ставлення (бути спроможними вибудовувати професійну кар'єру, підтримувати професійну працездатність – 24,9%); активно-позитивне ставлення (у такий спосіб досягти довголіття, раціонально розподіляти час, можливість навчатись і одночасно працювати, зберігати інтелектуальну активність – 33,5%); пасивно очікувальна позиція: (не підпасти під категорію тих, хто набув різних форм узалежненої поведінки, запобігти втраті хорошої фізичної форми, попередити розвиток захворювань – 11,5%); орієнтація на швидкий результат: (бажання гарно виглядати, схуднути, мати струнку фігуру, здорову шкіру, красиве волосся – 25,7%).

Узагальнення одержаних даних дало змогу визначити загальні показники готовності майбутніх юристів до утвердження принципів здорової життєдіяльності. Такими є: усвідомлена, систематична чи випадкова, епізодична зацікавленість у дотриманні принципів здорового способу життя; активна дівість чи пасивна вичікувальна тактика; готовність долати труднощі чи пошук аргументів для самовиправдання; самоконтроль чи потреба постійного або періодичного підкріплення у реалізації принципів здорової життєдіяльності; усвідомлення зв'язку здорової життєдіяльності із кар'єрним зростанням чи заперечення такої залежності; націленість на прогнотозований результат чи дії у межах превентивних застережень; перспективна віддаленість чи очікування негайних результатів; ситуативна креативність, тактична мобільність, адекватна до змінюваних умов, чи статична залежність від генетично успадкованої основи або ж зовнішніх, в основному

пов'язаних із молодіжною субкультурою, факторів. На цій основі було описано характерологічні прояви майбутніх юристів, яким *властиві досконалість, достатній, базовий та початковий* рівень сформованості принципів власної здорової життєдіяльності.

Готовність до утвердження принципів здорового способу життя на досконалому рівні сформована у 4,3% опитаних; достатньому – 12,7 %; на базовому відповідно – 31,8% та початковому – 51,2%. Одержані результати підтверджують необхідність переорієнтування просвітницького процесу від інформативно – освітнього до дискусійно – діяльного. За нашими даними ефективними є ті форми впливу, які дають змогу систематизувати часто суперечливий потік інформації щодо феномену здоров'я, у тому числі психологічного, його складників, взаємозв'язку із стилем і способом життя, ціннісними орієнтаціями та професійними перспективами. Важливими умовами цього процесу є: стимулювання партнерських стосунків між учасниками виховної взаємодії, що унеможливило деструктивне конфліктне протистояння; активна участь майбутніх юристів в розробці та реалізації соціальних програм превентивного спрямування; стимулювання переходу від ситуативної активності до стійкої зацікавленості і переконаності у необхідності збереження,

зміцнення власного здоров'я на основі психологічного благополуччя.

Висновки і перспективи подальших досліджень. Соціально-психологічними основами формування здоров'язбережувальних пріоритетів майбутніх юристів вважаємо: формування мотивації до здорового способу життя на основі об'єктивної поінформованості про його переваги та умови реалізації; забезпечення кваліфікованої консультативної допомоги студентам у випадку виникнення утруднених; зміна деструктивних установок щодо власної життєдіяльності. У цьому сенсі системний моніторинг рівнів здоров'я; формування відповідної мотивації, забезпечення кваліфікованої консультативної допомоги; сприяння повноцінній особистісній та професійній самореалізації, як складового компонента здорової життєдіяльності, є соціально-психологічними умовами формування намірів підтримувати принципи здорової життєдіяльності майбутніх юристів у процесі їх професійного становлення. Подальшого дослідження потребують проблеми психологічного супроводу майбутніх юристів «групи ризику» у зв'язку із виявленими деструктивними тенденціями тяжіння до певного стилю і способу життя, що є несумісними із вимогами професійної діяльності.

Список використаних джерел

1. Абульханова-Славская А. К. Стратегия жизни / А. К. Абульханова-Славская. – М. : Мысль, 1991. – 357 с.
2. Аналітичний звіт за результатами проекту «Залучення громадськості до формування рамки кваліфікацій правничої професії шляхом проведення аналізу обсягу знань, переліку навичок і вмінь, якими має володіти випускник юридичного вищого навчального закладу, щоб відповідати вимогам сучасного ринку праці» / Козьяков С. Ю., Лилик С. В., Лилик І. В., Пирогова Д. І., Красновський О. В. – К. : ВГО «Українська Асоціація Маркетингу», 2015. – 131 с.
3. Бех І. Д. Виховання особистості / І. Д. Бех. – Кн.1 : Особистісно орієнтований підхід : теоретико – технологічні засади. – К. : Либідь, 2003. – 278 с.
4. Бобрицька В. І. Формування здорового способу життя у майбутніх учителів : Монографія. – Полтава : ТОВ Поліграфічний центр «Скайтек», 2006. – 432 с.
5. Васильев В. Л. Юридическая психология / В. Л. Васильев. – 3-е изд. – СПб. : Питер, 2000. – 624с.
6. Гіббс Джон. Тренінг моральних міркувань / Джон Гіббс // Практична психологія і соціальна робота, 2004. – №8. – С.14-36.
7. Концепція вдосконалення правничої (юридичної) освіти для фахової підготовки правника відповідно до європейських стандартів вищої освіти та правничої професії. Режим доступу : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/konceptiya-vdoskonalennya-pravnichoyi-yuridichnoyi-osviti-dlya-fahovoyi-pidgotovki-pravnika>.
8. Корнієнко О. В. Підтримання психосоматичного здоров'я практично здорових людей : Навч. посібник. – К., 2000 ; Корнієнко О. В. Безпека життєдіяльності та підтримання психосоматичного здоров'я молоді : Монографія. К. : «Київський університет», 2004. – 264 с.
9. Маслоу А. Г. Мотивация и личность / Пер. с англ. – СПб. : Евразия, 1999. – 478 с.
10. Моргун В. Ф. Багатомірність та цілісність інтелекту особистості / В. Ф. Моргун // Практична психологія та соціальна робота, 2010. – №5. – С.1-10.
11. Одинцова Г. Ю. Роль установки у формуванні креативного мислення юриста. дис. канд. псих. наук : 19.00.01 «Загальна психологія, історія психології» / Національна Академія педагогічних наук України, Інститут психології ім. Г. С. Костюка. Київ, 2016. – с.187 С.32.
12. Оржеховська В. М., Пилипенко О. І. Превентивна педагогіка : Наук.-метод. посіб. / АПНУ, Ін-т проблем виховання. – Ізмаїл : СМІЛ, 2006. – 283 с.
13. Тимофієва М. П. Психологія здоров'я / М. П. Тимофієва, О. В. Двіжона // Навчальний посібник. – Чернівці : Книги – XXI, 2009. – 296 с.
14. Штифурак В. Є. Соціально – педагогічні основи виховної роботи зі студентською молоддю у вищих навчальних закладах: дис. ... д-ра пед. наук : 13.00.05 «Соціальна педагогіка» / Луган. Нац. Ун-т ім. Тараса Шевченка. Луганськ, 2011. – 457 с.

References

1. Abulhanova-Slavskaya A. K. Strategiya zhizni / A. K. Abulhanova-Slavskaya. – M. : Mysl, 1991. – 357 s.
2. Analitichnyj zvit za rezultatamy proektu “Zaluchennya gromads'kosti do formuvannya ramky kvalifikacij pravnychoyi profesiiy shlyahom provedennya analizu obsyagu znan`, pereliku navychok i vmin`, yakymy maye volodity vypusknik yurydychnogo vyshchogo navchalnogo zakladu, shhob vidpovidaty vymogam suchasnogo rynku praci” / Kozyakov S. Yu., Lylyk S. V., Lylyk I. V., Pyrogova D. I., Krasnovskij O. V. – K. : VGO “Ukrayins'ka Asociaiya Marketynhu”, 2015. – 131 s.
3. Beh. I. D. Vyhovannya osobystosti / I. D. Beh. – Kn.1 : Osobystisno oriyentovanyj pidhid : teoretyko – tehnologichni zasady. – K. : Lybid', 2003. – 278 s.
4. Bobrycz'ka V. I. Formuvannya zdorovogo sposobu zhyttya u majbutnih uchyteliv : Monografiya. – Poltava : TOV Poligrafichny`j centr “Skajtek”, 2006. – 432 s.
5. Vasilev V. L. Yuridicheskaya psihologiya / V. L. Vasilev. – 3-e izd. – SPb. : Piter, 2000. – 624 s.
6. Gibbs Dzhon. Trening moral'nyh mirkuvan' / Dzhon Gibbs // Praktychna psihologiya i social'na robota. 2004. – № 8. – S.14-36.
7. Konceptiya vdoskonalennya pravnychoyi (yurydychnoyi) osvity dlya fahovoyi pidgotovky pravnyka vidpovidno do yevropejs'kyh standartiv vyshchoyi osvity ta pravnychoyi profesiiy. Rezhym dostupu : <https://mon.gov.ua/ua/osvita/visha-osvita/konceptiya-vdoskonalennya-pravnichoyi-yuridichnoyi-osviti-dlya-fahovoyi-pidgotovki-pravnika>.
8. Komiyenko O. V. Pidtrymannya psyhosomatychnogo zdorov'ya praktychno zdorovyh lyudej : Navch. posibnyk. – K., 2000 ; Komiyenko

- O. V. Bezpeka zhytgyedyial'nosti ta pidtrymanna psyhosomatychnogo zdorov'ya molodi : Monografiya. K. : "Kyiv's'kyj universytet", 2004. – 264 s.
9. Maslou A. G. Motivaciya i lichnost' / Per. s angl.– SPb. : Evraziya, 1999. – 478 s.
10. Morgun V. F. Bagatovymirnist' ta cilinist' intelektu osobystosti / V. F. Morgun // Praktychna psihologiya ta social'na robota. 2010. – № 5. – S.1-10.
11. Odynczova G. Yu. Rol ustanovky u formuvanni kreatyvnoho myslennya yurysta. dys. kand. psyh. nauk : 19.00.01 "Zagalna psihologiya, istoriya psihologiyi" / Nacional' na Akademiya pedagogichnyh nauk Ukrayiny, Instytut psihologiyi im. G. S. Kostyuka. Kyiv, 2016. – s. 187 .
12. Orzhovska V. M., Pylypenko O. I. Preventyvna pedagogika : Nauk.-metod. posib. / APNU, In-t problem vyhovannya. – Izmayil : SMYL, 2006. – 283 s.
13. Tymofiyeva M. P. Psihologiya zdorov'ya / M. P. Tymofiyeva, O. V. Dvizhona // Navchalnyj posibnyk. – Chernivci : Knygy – XXI, 2009. – 296 s.
14. Shtyfurak V. Ye. Socialno – pedagogichni osnovy vyhovnoyi roboty zi studentskoyu moloddu u vyshchih navchal'nyh zakladax: dys...d-ra ped.nauk : 13.00.05 "Social'na pedagogika" / Lugan. Nacz. Un-t im. Tarasa Shevchenka. Lugansk, 2011. – 457 s.

Противоречия процесса формирования приоритетов здоровой жизнедеятельности будущих юристов состоит в том, что социокультурные наставления должны осуществляться в социальной практике культивирования здорового образа жизни в онтогенетическом развитии отдельного индивида. А, как свидетельствует практика, в процессе профессионального становления будущих специалистов наблюдается когнитивно – поведенческий дисонанс, состоящий в том, что достаточная поинформированность не совпадает с высоким уровнем приверженности принципам здоровой жизнедеятельности. Будущим юристам было предложено определить в ранговой зависимости факторы риска для здоровья; исследованы объективные и субъективные определяющие стиль и способ жизни студенческой молодежи, в том числе и будущих юристов; выявлены ценностные приоритеты и место среди прочих – здоровьесохраняющих. Полученные данные позволили определить показатели готовности будущих юристов к утверждению принципов здоровой жизнедеятельности. Систематизированы характерологические проявления будущих юристов на совершенном, достаточном, базовом и начальном уровне сформированности указанных принципов. Сделан вывод о необходимости переориентирования информационно – просветительского процесса утверждения принципов здоровой жизнедеятельности на дискуссионно – деятельностный.

Ключевые слова: *будущие юристы, здоровая жизнедеятельность, психология здоровья, ценностные приоритеты, объективные и субъективные составляющие здоровья, мотивы здоровой жизнедеятельности, профессиональные устремления, стратегия жизни.*

The contradiction of the process of shaping the health-saving priorities of future lawyers makes it evident in the fact that well-founded socio-cultural guidelines should be implemented in social practice through cultivation of a healthy lifestyle in the ontogenetic development of an individual. As practical study shows, there is a kind of cognitive and behavioral dissonance in the process of professional becoming of future lawyers. It so happens when sufficient awareness is not consistent with a high level of activity to master skills of a healthy lifestyle. Future lawyers have been asked to evaluate the level of adverse effects on health risk factors; objective and subjective factors of influence on style and way of life have been investigated; priority values and the place of health-saving priorities among them have been identified. On the basis of putting together the obtained data, indicators of the readiness of future lawyers to approve the principles of healthy living were determined. As a result, characteristic indicators of future lawyers are described, that characterized by the highest, sufficient, basic and initial level of formation of their individual healthy life principles. The results of the conducted study confirm the necessity of reorientation of the cognitive process from informative - educational to discussion - active. Effective are those forms of influence that make it possible to systematize the flow of information that is often contradictory on the phenomenon of health, including the its psychological components, the relationship with style and lifestyle, values and professional perspectives. Important conditions of this process were defined. They are: stimulation of partnerships between participants of educational interaction that prevents destructive conflict confrontation; active participation of future lawyers in the development and implementation of social prevention programs; stimulating the transition from situational activity to sustained interest and conviction in the need for preservation, strengthening one's own health based on psychological well-being. As a result, the system model of activity arrangement for its getting is marked by a combination of information block and practical tools. We are convinced that socio-psychological bases are: development of motivation for healthy lifestyle based on objective awareness of its benefits and conditions of realization; change of destructive attitudes towards own life; creation of conditions for full personal and professional self-realization as an integral part of healthy life.

Key words: *future lawyers, healthy life, health psychology, value priorities, objective and subjective health factors, motives for healthy living, professional claims, life strategy.*

UDC 378.62:[057.21:665.6]

DOI 10.31339/2413-3329-2019-2(10)/2-115-117

Tymkiv Nadiya Mykhailivna,

candidate of pedagogical sciences, associate professor,

Ivano-Frankivsk national technical university of oil and gas, Ivano-Frankivsk

orcid id 0000-0002-5598-7717

ROLE OF STAFF IN ENSURING ENVIRONMENTAL SAFETY IN THE PETROLEUM INDUSTRY

The article is concerned with the fact that the petroleum industry is one of the most environmentally dangerous sectors of management. In order to ensure environmental safety particular attention should be paid to the staff of the petroleum companies, improve its environmental competence and environmental culture. The development of oil and gas fields have a significant impact on the environment. In this regard, higher requirements for environmental competence of specialists and their managers are required in the petroleum industry. One of the ways of forming the ecological competence of experts, is additional training. In this article, developed technology of ecological competence for petroleum professionals in the system of additional vocational training. The purpose of entities (associations, employers, petroleum experts, teachers in the system of additional vocational training) and objectives of the professional training as for ensuring environmental safety in the petroleum industry needed to achieve goals has been highlighted. The technique of practice-oriented formation of required competencies, like internship program, is presented. The main methods used for the formation of ecological competence for the petroleum professionals. A model for the organization of additional training for the formation of ecological competence in the petroleum industry is outlined.

Key words: *human factor, organization of labour, petroleum industry, safety of personnel, environmental safety, petroleum specialist.*